

August 1930. 8. štev.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
polletno	18—
četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.	
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

ANTON KRISTAN.

Anton Kristan, svobodomislec, veliki zadružnik, ustanovitelj prve »Svobode«, »Zadružne banke«, avtor mnogih marksističnih knjig in spisov, mož, ki je več desetletij odločilno vplival na celotno slovensko delavsko gibanje, je bil po zavratni bolezni nenadoma iztrgan iz srede živih ljudi.

Naj bodo kakorkoli deljena mišljenja o njegovih posameznih delih, vsi mu priznavamo, da je živel in dosledno delal po tem-le prepričanju:

Družba, priroda in vera so tri sile, s katerimi se človek bori. Delati mora, da živi sam, skrbeti mora za napredek vsega človeškega družabnega življenja in zato mora z vzgojnim delom pobijati vse verske dogme in podedovane predsodke, ki ovirajo boj mislečega človeštva za boljši svet.

Člani slovenskih delavskih kulturnih organizacij so se zato v sožalju z drugim delavstvom pridružili počastitvi Kristanovega spomina. Častni predsednik »Svobode« dr. Henrik Tuma se mu je v imenu vseh sorodno čutečih delavskih organizacij ob odprtem grobu poklonil s sledečim govorom:

Anton Kristan! Vračaš se k materi zemlji, kakor se vrača v njo vse, kar je zemlja rodila. Veje pa Tvoj duh nad nami, kakor vse, kar je ustvarila človeška družba, večni odsev večne, vsemogočne prirode.

Po fizikalnem zakonu se ne izgublja noben atom svetovne energije. Tako se ne izgublja tudi najmanjši gibljaj človeškega duha. Preliva se, vstaja, zataplja in spaja zopet v vedno mogočnejše oblike.

Anton Kristan, priroda Ti je dala jak duh. Spoznal sem Te 18 letnega mladeniča iz Tvojega prvega pisma name. Krepe poteze pisave in samozavestne besede, ki so izražale vso energijo mladega človeka, so mi še danes živo v spominu. Slovenska Goriška je stala takrat v boju za gospodarsko samoupravo. Bil sem na čelu tega gibanja, ker sem bil spoznal, da mora tvoriti dno vsakega, tudi političnega boja, gospodarska podlaga. Iskali smo sposobnega človeka, kateremu bi izročili tajništvo. Izbrali smo mladega, nepoznanega, nepriporočenega Kristana. Duh, ki

je vel iz njegovega pisma, je odločil zanj. Prinesel je iz Prage Masarykove ideje, iz proletarskih krogov revolucionarne. V kratkem času je obvladal svoje posle in prišel do svojega mišljenja. Z bistrim očesom je premeril politični in gospodarski položaj goriških Slovencev. V prostem času je zahajal v goriško okolico. Še danes se pozna njegov mladeniški revolucionarni duh v Vrtojbi, kjer je še danes jedro socijalistov med kmečkim prebivalstvom. Tam je prvi sled njegovega samostojnega duha.

Ni mu pa zadoščalo preozko delovanje na Goriškem. Odšel je iz treznjen po prvem mladeniškem poletu. Odnesele je prepričanje, da je osnova vsemu človeškemu gibanju gospodarstvo. Odšel je z Goriškega tudi s prepričanjem, da mora človek, ki hoče posvetiti svoje življenje občemu blagru, biti samosvoj, ne le po duhu, ampak tudi samostojen po eksistenci. Tak je prišel z Goriškega, tako je pričel svoje plodonosno delo na Kranjskem. Ostal je zvest velikim idejam Karla Marxa, da je temeljno gibanje vsemu človeštvu gospodarsko delo in da je nositelj tega delavstvo. Nikdar se ni izneveril temu načelu. Kot krepek samostojen duh v kolebajoči okolici je hotel delati sam ter se je tudi čutil dovolj jakega. Neoviran po nikomer je hotel izvesti svoj gospodarski program. Čutil se je močnega dovolj, da sam ustvari podlago za enotno gospodarsko gibanje delavstva.

Videl pa je premoč meščanskih slojev doma, premoč kapitalizma po svetu. Radi tega je omeil svoje delo na temeljne gospodarske ideje združništva v konzumnih zadrugah in strokovne organizacije, ni pa izpustil vezi s splošnim gospodarstvom, kolikor je to moral na korist svoje gospodarske organizacije. Cilj mu je bil — osamosvojitve delavstva. Pot, dnevno, neprestano delo v gospodarskih in strokovnih organizacijah. Politika mu je ostala le sredstvo za izvajanje gospodarskega programa, četudi je priznaval, da brez krepkega političnega gibanja delavstvo ne pride do osamosvojitve. Radi tega je hotel imeti vajeti vsega gibanja v svojih rokah, da ga usmeri proti gotovemu cilju. Kamor danes slovenski delavec pogleda, vidi sledove Kristanovega dela in njega plodove. Človeku se ob njegovem odprtem grobu zdi, da je ustvaril vse in da se z njim pogrezne vse. No, vera v njegove ideje, v njegovo delo, daje nam upanje, da vse, kar je ustvaril, vzdržimo in dvigamo više in više.

Težko je bilo delo Kristanovo. Spominjam se grške pravilice Heraklejeve. Bogovi so mu ponudili kratko življenje in slavne podvige, ali pa dolgo razkošno življenje. Izvolil si je prvo. Pa brez očitania! Vsako veliko gibanje človeštva vzrodi se je v mukah, v potokih krvi, ob gnevu. Tudi Kristan je prebil križev pot svojega življenja proti zavisti in zasramovanju radi dela. Radi tega je politični boj storil A. Kristana trdega, neizprosne, celo osebno osornega. A kdo pozna mehke gube vsakega in njegovega srca? Sai jih je skrival kakor se z njimi ne šopiri noben poštenjak. Svetu je kazal svojo energijo in bojevitost, a kdor mu je stal blizu, ve, da je pomagal rad in da je pomagal iz dobrote srca tudi najhujšemu političnemu sovražniku. Ako je kdo boljši od njega pobere naj kamen in vrže nani!

Duh Kristanov je bil jasen in preprost. Sai pravi Goethe: »Vsak pravi genij je enostaven.« Koliko ljudi je odbijala ravno njegova preprostost in odkritost. Ni poznal ovinkov in praznih besedi, ne pri boju in ne pri delu. Šel je naravnost na svoj cilj in zmagal je. Danes delav-

stvo čuti bridko, nenadomestno izgubo svojega prvega boritelja. A največja zmaga njegovega duha bo, ako se delavci strnejo rame ob rame!

Družimo se neumorno pri delu po njegovih sledovih!

Anton Kristan, pogrezamo Tvojo krsto v zemljo brez cerkvenega blagoslova. Blagoslovljamo pa Te vsi oni, ki verujemo v bodočnost in vstajenje človeštva!

J. L. Stern:

Delavec in kultura.

Pričujoči govor, ki je izšel tudi v posbni brošuri, je govoril J. L. Stern, vodja avstrijskih delavskih kulturnih društev, 1. maja t. l. v dunajskem radiu. Ker se odlikuje po globoki miselnosti, dobrem poznanju problema in lepem, izrazitem slogu, ga prinašamo v izvlečku tudi v našem časopisu.

Delavec in kultura. Svetove lepote in svetove teme obsegajo te tri besede. Svetove lepote človeške veselosti, svetove teme človeške revščine.

Človeško veselost so vzbudila, stopnjevala, poplemenitila herkulška dela kulture: kuhinja, streha, pisava. Od živali, živečih v brlogih, ki niso znale niti govoriti, do človeka pri oddajnem aparatu v letalu — kolikšna pot!

Toda obenem: svetovi teme. Zgoraj brenče propelerji, spodaj na vsem zemljekrogu brezposelnost in ohlajeni tovarniški dimniki. Od živali, živečih v brlogih, ki niso znale niti govoriti, ki pa so sedele skupaj pri ognju, do zapuščenega proletarca v brezsrčnem paljenju velemesta — kolikšna pot!

Kaj je torej kultura, ki jo nekateri goje, občudujejo, drugi ne poznajo in ne razumejo, tretji zasmehujejo, zaničujejo?

Kultura ni dovršeni stvor, ni kristal, ki bi ga mogel vsak izkopati in ogledovati, ki bi ga mogel preiskati in mu za vselej določiti ceno. Kultura je del nastajajočega človeštva, v vsakem tisočletju je drugačna, je pot človeštva k samemu sebi. Najnovejše raziskovanje nam pove: Kultura ščiti človeka pred naravo, uravnava medsebojno razmerje med ljudmi.

Orodje: sveder, nož, sekira, plug in njihove preobrazbe — krotitev ognja: od taborišča ob apnenih klečeh do plinskega ognja sedanosti — zidanje stanovanj: zaslonilo proti vetru, stavbe na kolen, nebotičniki — in motor in ladja in enokrilnik — in daljnogled in fotografska kamera in mikroskop in mikrofon — to so iskre z zvezdnatega svoda človeške kulture.

Da pa so nastale znanosti, raziskovalci in iznajdbe, univerze, zvezdarne laboratoriji, da se znanosti uporabljajo v praksi, kot na primer v lonah kolodvorov, v bolnicah, pri gradbi tračnic, mostov, traktorjev, elektrarn — vse to izvira iz skrivnosti delovne roke, delovnega mozga. Ni kulture brez dela. Ni kulture brez delavcev.

Da živi umetnost, glasba, slikarstvo, pesništvo, kiparstvo, ples, da uporabljajo umetnost pri stavbah, dvoranah, na vrtovih in sportnih prostorih v zvočnem filmu — vse to izvira iz skrivnosti delovne roke, delovnega mozga. Ni kulture brez dela. Ni kulture brez delavcev.

To smatra pač vsakdo za samoposebi razumljivo. Saj je pač vsa miselnost tako usmerjena! In prav gotovo ne bo minilo to stoletje, ne da bi ukoreninilo to resnico v prsih človeštva. Delo in delavec — tako se imenujeta velika brata kulture — delo in delavec.

Toda kultura — kakšno je bilo stoletja njeno stališče do dela? Do delavca? Kakšno razmerje je vladalo med znanostjo, tehniko, umetnostjo in njihovima velikima bratoma?

Razmerje kakor med bogatašem in bedo. Noče je videti, če mu budi vest. Pripoznavajo samo kot tiho beračico, če korači sam nemoteno po stopnicah palače. Zvene mar te besede trdo in nepravilno?

Potem jih hočem nadomestiti z besedami, ki jih je govoril vrednejši. Potem naj govore usta svetega Vazilija, ki je pred 1500 leti v Cezareji v Kapadociji videl in izrekel, kar danes še prav tako velja kot takrat:

*S*preprogami pokrivate goloto sten,
a ne pokrivate z oblačili golote ljudi.*

*Konje krasite z dragocenimi, mehкими odejami,
a ne vidite v cunje odetega brata.*

*Vaše žito propada v gumnih in žitnicah
in niti ne pogledate onih, ki nimajo kruha.*

Resnično: preproge za stene, nikakih oblačil za ljudi; odeje za konje, a kaj za delavnega brata? Žito na gumnu, niti pogleda sestradanemu — vse to boleče velja tudi za carstvo duha, tudi za kruh srca.

Arene, olimpijade, gledališča, knjižnice — že stoletja obstojajo, a ne obstojajo za navadnega človeka.

Kako globok prepad zija v vseh krajih in časih! Kitajska znanost in veda je stara že tisočletja. Toda tekači in sestradani kuliji so ostali do danes izobčenci. Prgišče riža je njihov bog. Periklej in njegovi so živeli v blesku nesmrtnosti. Toda suženi iz lavrijskih srebrnih rudnikov ne vidi nič, ne sliši nič, ne ve nič o zlatih sencih Akropole.²

To je madež na obleki kulture. Je znanost, toda milijoni ljudi je ne poznajo. Je umetnost, toda prav toliko milijonov ljudi ne občuti diha njenega bitja.

Ni kulture brez dela, ni kulture brez delavcev — toda koliko dela, koliko delavcev živi že tisočletja brez kulture! Zgodovina kulture — še ni zgodovina človeštva, je šele zgodovina kulture nekaterih posameznikov in je obenem zgodovina nekulture mnogih in razen tega zgodovina trpljenja iznajditeljev, raziskovalcev, znanstvenikov, umetnikov.

Koliko trpljenja in preganjanja so morali pretrpeti ustvaritelji naše kulture! Ostwald ima popisujoč življenje velikih mož, popolnoma prav, ko pravi o znanstvenikih: Še noben pesnik ni popisal brezštevilnih trpljenj, ki so jih morali pretrpeti znanstveniki.

Kdo pozna skrbi, ki so mučile Jurija Simona Ohma, iznajditelja zagona o odporu elektrike v žicah? Dosegel je šestdeset let — ne da bi

¹ grški državnik v starem veku.

² Akropolis je atenski grad, kjer so bila sezidana krasna in dragocena svetišča — iz marmorja in zlata.

mogel najeti in opremiti prostor za poskuse. L. 1828. si videl na pariških ulicah štiri in osemdesetletnega moža, ki je, opotekajoč se, obiskoval profesorske seje v Jardinu. Kdo je bil? Prirodopisec Lamarque. In njegov življenjepis nam razlaga te njegove žalostne sprehode, češ, da je še kot starec moral obiskovati seje, »da ne bi izgubil denarja, ki so ga izplačevali za prisotnost pri sejah«. Od česa pa je živel Rousseau?³ Od svojih spisov? Te so v Franciji in Švici sežgali. Moral je prepisovati note, da si je prislужil kruh.

Toda ali se je godilo umetnikom bolje? Molièra⁴ so vrgli radi dolgov v ječo, šele usmiljeni tujec ga je osvobodil. Medtem ko je igral na odru, so pili plemiči v gledališču vino in liker ter jedli slaščice. Plemiči so pripeljali s seboj v gledališče pse in, medtem ko je Molière igral, so si plemiči krajšali čas s tem, da so drug drugemu kazali spretnosti svojih psov. »Mnogo mora človek pretrpeti, preden sme umreti,« je rekel največji pisatelj komedij tik pred svojo smrtjo. In kako je sprejel salcburški nadškof Hieronim grof Colloredo Mozarta?⁵ »Ko sem prišel k njemu, je bilo prvo: Kdaj pa odide,⁶ fant? — imenoval me je lopova, ušivca — tam tretji osebi ednine.

So vrata, naj gleda, s takim beračem nočem imeti nobenega opravka.« Preden si je pognal Kleist⁷ kroglo v glavo, je zapisal: Zmeraj so govorili, da je umetnik berač; toda v sedanjem času mora umreti od gladu.

Ali je še treba, da navajam dokaze, kako je najtežja izmed vseh delavskih usod usoda kulturnih delavcev?

Za krsto Karla Marxa so korakali štirje možje, za Lamarquovo krsto dva, za Mozartovo krsto pa je šel majhen črn psiček.

Prav na vse to je mislil kraljevi saški kapelnik Richard Wagner,⁸ ko je bičal maja 1848. v posebni pesmi svet večnih veseljakov:

Imajo kapital in rente in ljubijo zelo državo,
v kateri živijo od procentov in žanjejo brez setve;
goje umetnosti in znanosti,
časte krepost,
in živijo od smrti,
ne da bi poznali bedo!

Malo se jih solnči v solncu užitkov in ti si bede niti predstavljati ne znajo. Mnogo jih živi v sencah neizbežnih skrbi, ki niso še nikdar okusili zemeljskega veselja.

Toda če bi bilo vse to vsaj grenkost brez notranje zveze! Toda tragedija teh družabnih napak korenini vse globlje.

Theognis iz Megare, pesnik grškega plemstva pred 2500 leti, opominja sovrstnike: Pogazite bedasto ljudstvo s petami. Učenjak Aristoteles⁹ je menil, da družba ne more obstojati brez sužnjev. Znan je izrek nemškega zgodovinarja Treitschkeja: Brez hlapcev ni kulture. Goethe¹⁰ je končal pesem, v kateri pojo drvarji o svojih gospodarjih, s srditimi besedami: »Kajti vi bi zmrznili, če bi se mi ne potili.«

³ znameniti švicarski filozof, živeč v 18. stoletju.

⁴ znameniti francoski pisatelj komedij in igravec, ki je živel v 17. stoletju.

⁵ Mozart spada med največje glasbenike; živel je v 2. polovici 18. stoletja.

⁶ V oni dobi je govorilo plemstvo z neplemiči v znak nespoštovanja vedno v

⁷ Nemški pesnik, živeč v začetku 19. stoletja.

⁸ znan je po svojih operah.

⁹ grški učenjak starega veka.

¹⁰ najznamenitejši nemški pesnik; umrl 1832.

Oni, ki so čistih src, so v raznih dobah osramočeno občutili, da ni prav, da samo nekateri delajo, drugi pa uživajo sadove kulture. V tej uri naj bodo pozdravljeni mani¹¹ takih duhov, pozdravljen naj bo francoski plemič Claude Henri de Rouvrai grof Saint Simon, pozdravljen naj bo tovarnar iz New Lanarka Robert Owen¹², pozdravljen Lev Tolstoj¹³, grof in posestnik z Jasnaje Poljane — toda takih duhov ni mnogo.

V začetku našega stoletja je v knjigi, ki je danes že pozabljena in ki ima naslov »Rano jutro«, nemški pesnik Wilhelm Weigand v nekaj verzih možato priznal to usodo, to prokletstvo, to »nezadovoljstvo kulture«:

Da se morem sprehajati visoko v luči,
mora tisoč nog krvaveti,
tisoči poljubujejo palico,
tisoči preklinjajo svojo bol,
tisoč rok mora prestiti
globoko v temi...

Toda ni dovolj, da čitamo izpovedi pesnikov in da se zadovoljimo samo s spoznanjem; naše stoletje zahteva več ko sočutje, več ko usmiljenje s krvavečimi nogami, z rokami, ki predejo.

Krvaveče noge in pletoče roke so začele same posegati v tok dogodkov. Vprašanje, ki je bilo včeraj še utajen vzdih svetnikov in sanjačev, vprašanje, ki je bilo včeraj še šepet lirikov, je postalo danes javno vprašanje evropskih mas, mas v Ameriki in Aziji, vprašanje, ki se bo razširilo kmalu preko širinskih stopenj vseh kontinentov, vprašanje človeštva človeštvu: Ali je res, ali bo ostalo res, da morajo krvaveti noge, da se drugi lahko sprehajajo v luči? Ali je res, ali bo ostalo res, da nekateri tko v temi, da se drugim svetijo v solnčni luči oblačila? Kaj: če bodo krvaveče noge ozdravile? Kaj: če se bodo palice zlomile in izginile? Kaj: če ne bodo samo nekateri uživali kulture? Kaj: če ne bodo več samo nekateri ustvarjali kulture? Kaj: če si bosta postala ustvarjanje kulture in uživanje kulture zaveznika?

Dolžnost ustvarjati in uživati — to je poslanstvo proletarijata!

Opomin velikega Vazilija iz Cezareje, ki je zvenel nekoč praznim ušesom, naj najde danes v naši zavesti odmev preko vse zemlje.

Kajti kakšno vrednost ima najlepša asfaltirana ulica, če hodijo po njej noge brezposelnih? In kakšen pomen naj ima smelo vzpeti obok mosta, če morajo spat pod njim oni, ki nimajo streh?

Proletariat pa je, ki hoče ustvariti svet, v katerem bo izginil korak brezposelnih in dih brezdomcev.

Ni lepšega trenutka kakor tedaj, kadar človeški glas pri mikrofону pokliče in pozdravi človeštvo vseh kontinentov in ras. Ni lepšega trenutka kakor tedaj, ko išče skozi vzvalovani eter s-o-s klic¹⁴ bodoče kulture vse človeštvo: Spoštovanje, spoštovanje, spoštovanje vsaki ustvarjajoči roki, ustvarjajočim možganom! Pozdrav srečnejšim rodovom, ki jim bo svetilo vsak dan trozvezdje dela, znanosti in umetnosti.

¹¹ duhovi umrlih.

¹² Saint Simon in Robert Owen sta predhodnika modernega socializma.

¹³ ruski pisatelj in reformator.

¹⁴ mednarodni klic na pomoč.

Kar je rekel некоč Richard Wagner o svoji tovarišici Cosimi: »Z njo morem doseči ono, česar brez nje ne morem« — prav to bo v bodoči družbi lahko trdila kultura o osvobojenem delu.

Zato naj valovi preko kontinentov in oceanov, v stepne vasi, k ladjam na odprtem morju, v vele mesta in samotne gorske kočē slutnja bodoče zemeljske modrosti: Vsi naj bodo bratje po delu vseh za vse.

Uživa naj, kdor ustvarja!

(Prevedel in priredil Talpa.)

Heinrich Lersch:

Hvala ti, usoda . . . *

Hvala ti, usoda, hvala! da si mi dala kladivo v rokē.

Kdor veruje v zemljō in ljudi, se vara.

Beda razdvaja ljudi, toda bogastvo ponižuje človeka vse bolj kot kuga vsega uboštva. In da bi bil le en bog za kugo uboštva in kugo bogastva:

Kladiva v rokē!

Ponedeljsko jutro je. Pusti v nemar nočna obupavanja, kovač. Kuj, venomer kuj!

Železniška proga se odpira pred menoj. Z mojega nakla se pnē naravnost v svet.

V tisoč vijugah in prevalih sega prav do morja, do zemeljskih mej.

Kuj! S svojimi zamahi skujem prostor v lepem vlaku ter se popeljem s svojo ženō v novo, tuje mesto.

Kujem, venomer kujem: o binkošti se voziva na vlačilcu po Reni navzdol. Stanujeva skupaj z mornarji, kurjači in krmarjem, potapljava se v svet pristanišč, vonji daljave, ki plavajo nad dnevi, naju omamljajo.

Vse te vasi in vsa mesta poznam:

ponosno razkazujem svoji ženi stara prenočišča rokodelcev v Dortrechtu, razkazujem ji Haag in Rotterdam.

In obiščeva stare slikarje po muzejih, vgrezlih v preteklost,

pa se spet vrneva v vesele, vonjave krčme med večno žive starce in mladce.

In potem in potem in potem:

Morje! Severno morje! Plima! Večno živa, utripajoča voda,

butajoči valovi, belo žareči prodi!

In neugnano tekoča, žareča solčna luč nad vsem vodovjem, ki šumi, se pretaka in pleše...

O morje! Moje morje! Moje večno hrepenenje!

Čisto, božje vodovje, tri dni me, kovača, leviš v bitje, kreaturo...

Kuj, kladivo, trdō mi kuj!

Bobnite, udarci, v trepetajočih zamahih!

Pripeljite mi morje, bliščeče morje, bele prode v moje temno kovačnico, pripeljite mi zemljō in vsa njena mesta, z vsemi ljudmi in ladjami bližnjih in daljnih pasov!

O, dajte, naj kujem, venomer kujem.

Razlegaj se, butajoči zvok,

molitev mojih rok! Da mi ostane zemlja zvesta in moja radost z njo.

Da mi ostane žena zdrava in močna moja roka!

Da bom lahko koval, nenehoma koval: iz tebe, življenje, lépo radost koval, močno in svetlo kot jeklo.

Hvala ti, moja usoda,

da si mi dala kladivo v rokē!

Mile Klopčič:

Nemško delavsko pesništvo.

Julius Bab, nemški publicist, gledališki kritik in menda dramaturg berlinske Volksbühne, je izdal lani drugo izdajo svoje daljše razprave »Delavsko pesništvo«. Ker daje pregled razvoja nemškega delavskega

* Prevedel Mile Klopčič, ki bo v svojem članku »Nemško delavsko pesništvo« pisal v prihodnji številki o Lersch. — Op. ur.

pesništva, oceno njegove vsebine in oblike ter velja marsikatera njegova beseda tudi na splošno, podajam v pričujočem članku njegove glavne misli. Naj bi z njegovimi besedami — zlasti z oceno delavskih pesnikov Nemčije — tudi naši delavski pesniki tehtali sebe ter naj bi jim pomagale pri iskanju svoje poti!

V ostalem pa so te besede tudi donesek k debati o proletarski književnosti!

I.

Nekaj uvodnih besed.

Ljudske množice, ki so dandanes povsem ali na pol proletarske, bodo s svojim neizogibnim vstopom v kulturno življenje sveta vsekakor v marsičem izpremenile dosedanje kulturne oblike. So ljudje, ki verujejo v popolno odstranitev sedanje kulture ter v absolutno novo. Drugi spet trdijo, da je pojem kulture močno odvisen od stalno vplivajočih tradicij, ki se sicer venomer izpreminjajo, kratko in malo zatreti pa se jih ne da. Naj bo že kakorkoli, vstop tako silnih, doslej izobčenih ljudskih plasti v kulturno življenje nosi brez dvoma svoj del izprememb s seboj. Bodisi polagoma ali nenadno, deloma ali splošno v kulturi, ki jo je doslej malone izključno ustvarjalo le meščanstvo, bo prišlo do manjših ali večjih bistvenih preosnov.

Za bližanje te nove kulture bi bil močan dokaz, če bi imeli pravo delavsko pesništvo, dela, v katerih bi najmočnejša vseh kulturo ustvarjajočih moči bila novo prežeta z duhom delavskega razreda: moč, tvoriti iz jezika podobe, ki bi izražale čuvstvovanje teptane človeške, delavske duše. Delo pa, ki naj bi bilo tak dokaz prihajanja nove kulture, mora ustrezati dvema pogojema. Prvič: pesnitev mora biti v svojem notranjem bistvu reš spočeta in preoblikovana od duha delavskega razreda. To se pravi: ne zadostuje, da ima pesnitev delavca in njegov svet za vsebino in idejo, a obravnava to idejo na star način katerihkoli velikih meščanskih umetnikov. V pesništvu odločuje zmerom oblikovna moč in zato bo mogoče govoriti o delavskem pesništvu šele takrat, ko bo tudi pesniška moč (izbira besed, njihova ritmična in notranja razvrstitev, jezikovne podobe) nosila jasne znake novega človeštva.

Drugič: pisati jih morajo res delavci v današnjem živem pomenu te besede. Današnji delavec pa je velemesten človek, človek, ki je najtesneje zvezan z industrijo in svetovnim gospodarstvom in ki je predvsem notranje zaznamovan z dejstvom svoje razredne zavednosti: biti hoče delavec in je delavec; to pa pomeni zanj trpljenje, a hkrati tudi ponos in zahteve. To je tip delavca, v kakršnega je dozoreval v sodobnem delavskem gibanju zadnjega pol stoletja. Zato tudi zgodovina delavskega pesništva ne sega daleč v preteklost.

II.

Prvi neposrečeni poskusi.

Prva doba delavskega gibanja v drugi polovici 19. stoletja ni rodila niti enega proletarskega pesnika in ni ustvarila niti enega dela, ki bi ga lahko šteli za začetek proletarskega pesništva. Pesniki, ki so prvi kot pesniki razumeli in jezikovno oblikovali delavsko gibanje, niso bili delavci. Heinrich Heine, ki je v svoji satirični pesmi »Potujoče podgane« (»Imamo dvojce vrst podgan: site in lačne...«) prvi pokazal na preteče

gibanje razredov. Ferdinand Freiligrath, ki je za Marksov »Novi renski časopis« napisal več programatičnih pesmi, Georg Herwegh, ki je novi socialno-demokratski stranki Nemčije napisal znano »Zvezno pesem«:

»Vsa kolesa obstojé,
če tvoje roke to želé,«

— vsi ti so sinovi meščanske kulture in oblike njihovih pesnitev so v vsem pokorne tradicijam te kulture.

Isto velja bolj ali manj tudi za vse strankine himne in pesmi, ki so jih sicer pogosto napisali delavci sami, a ne moremo govoriti o njih kot o začetkih delavskega pesništva. Audorfova »Delavska marseljeza« (slovenska:

Vstanite, bratje, urno, smelo...)

ter Keglova »Delavska koračnica«:

Hej, bojovníki, v vrste smelo...

niso — če jih pretehtamo kot umetnine — nič več kot iskren izraz prepričanja, ki si izposoja izrazna sredstva od priznanih glasnikov meščanske poezije: vplivi marseljeze (koliko tekstov so napisali delavski pesniki na njeno melodijo!), Schillerja in romantičnih pesnikov, ki so opevali nemške osvobodilne boje ter marčno revolucijo. Res da so bili mnogi dobri, celo zelo dobri posnemovalci, res da so peli delavci o delavskem gibanju in zanje, toda delavskega pesništva ni še bilo nikjer, jedva slutnja in vera, da se bo duh novih, najnižjih plasti priboril tudi svojo pesniško obliko, svoje izražanje.

Saj je razumljivo in nujno, da tako močno gibanje rodi ljudi, ki imajo pošteno, notranjo težnjo, izreči tudi v verzih svoje novo doživljanje sveta. Toda težnja še ni moč in nove ideje še niso zmožnost, doživljati na nov, svoj način vse reči sveta. Tako je v vseh pesmih nemških delavcev Juliusa Zerfassa (rojen 1886), Ernsta Klaara (rojen 1861) in Otta Krilleja (izdal pred četrto stoletja zbirko »Iz ozkih ulic«) polno nove vsebine in novih želja, a v oblikovanju so povsem nesvoji, suženjski odvisni od raznih vzornikov, pa čeprav so jih — kakor je navada — razni delavski voditelji z radostjo odkrivali ter iz poštenega političnega navdušenja proglašali za »delavske pesnike«.

Julius Báb citira n. pr. Zerfassovo pesem (v prostem prevodu):

Reven delavec sem
in stanujem v ozki ulici;
beda me tira iz bede v bedo
in žvižga pred menoj pesem o mržnji.

Vsak dan ista melodija,
ki je nikoli ne pozabim,
in dasi je ne slišijo mogočniki,
jo slišijo vendarle zvezde ponoči.

In pravi: »Delavec je postal vsebina, toda ritem, izbira besed, razpoloženje izvira povsem iz mnogih romantičnih pesmi, v katerih gre za revnega srednjeveškega študenta! »Ista melodija« (Es ist dieselbe Melodie) in »pesem o mržnji« (Das Lied vom Hasse) so Herweghovi verzi! Nič notranjega bistva teh verzov ni delavsko pesništvo.«

In če se Otto Krille v svojih pesmih naslanja na Eichendorffa, Leinana in narodne pesmi ter pesmi (v prostem prevodu):

Sredi težkega dela
sem sanjal sen krasan;
kolesa so izginila,
jedva da sem jih čul.

In vonj cvetočih gred
je moj obraz obdajal,
nič več ni bilo teh grenkob,
ki mi kale življenje. —

— je to pač melodija, so to besede, podobe, ki so jih našli romantični meščanski sinovi v začetku preteklega stoletja, da so izrazili z njimi svoje hrepenenje po miru v naravi. Če pa delavec sredi svoje trde borbe in v vrvežu velemest zahrepeni po miru in sproščenju, je treba najti pač ves drugačen izraz.

In vendar, ko je Krille izdal svojo pesniško zbirko, je napisala knjigi predgovor velika voditeljica in političarka Klara Zetkin, ki je videla v teh pesmih novo delavsko pesništvo, prepoved, »ki je nerazdružljivo zvezan s kulturnim dvigom proletariata«, in kdor tega ne razume, je seveda brezupen buržuj. Toda vse te misli je rodila bolj lepa želja kot resnica. Zakaj Krille je dal res novo vsebino, nove, delavske poezije pa ni ustvaril, preveč se je pokoraval tradicijam meščanske lirike.

Toda v pesništvu je važno predvsem: kako, manj važno je: kaj. Pesnitvine daje cene vsebina, ideja — to storiš laže, ostreje in bolj razumljivo s prozo v obliki članka! »Gre za čuvstvovanje, za ves, malone telesen odnos človeka do vseh stvari sveta.« In tega ti prvi poskusi delavskega pesništva kljub iskrenosti niso imeli.

Vzlic temu pa je važno in dobro, da je imelo nemško delavsko pesništvo to predigro. Tla so bila pripravljena, treba je bilo le močnega doživljanja, treba je bilo le, da se zamaje zemlja od vzhoda do zahoda, pa da vstane kdo iz najnižjih tal ter najde svoj jezik in svojo vsebino, ki ustvarjajoče soglašata in dajeta pravo delavsko pesem.

In tako je dala šele svetovna vojna Nemcem prvega pravega delavskega pesnika — Heinricha Lerscha.

(Dalje prihodnjič.)

Jack London:

Odpadnik.

(Prevedel Talpa.)

Preteklo leto je izdala Cankarjeva družba v Seliškarcem prevodu zbirko Londonovih novel »Mož z brazgotino«, ki opisujejo težak boj s severno naravo, kot ga morajo bojevati primitivna ljudstva Kanade in Alakse. V pričujoči noveli, ki bo izhajala v našem časopisu dalj časa, podajamo primer Londonove socialne proze.

»Če sedaj ne vstaneš, Johnny, ti ne dam niti grižljaja jedi!« Grožnja ni prav nič vplivala na dečka. Oklepal se je še vedno spanca in se je boril za pozabljenje, ki ga podeljuje spanje, tako kot se bori sanjajoči za sanje. Deček je stisnil slabotne pesti in je z njimi onemoglo, toda krčevito tolkel okrog sebe. Udarci so bili namenjeni materi, toda ta se je očitno z dolgotrajno vajo priučila, izogibati se jim, in ga je zgrabila za ramo ter ga krepko stresla.

»Pusti me!«

Bil je krik, ki se je napol zadušil v najglobljem spanju začel in ki je kot tožba narasel do silne bojevitosti, nakar se je ta pomirila, in krik se je izpremenil v nerazločno ječanje. Bil je živalski krik, kot ga zavpije duša v muki, poln brezkončnega ogorčenja in bolesi.

Toda to ni prav nič vplivalo na ženo z žalostnimi očmi in utrujenim obrazom, kajti bila je vajena temu delu in ga je morala vsak dan vnovič opravljati. Poskušala je odvreči posteljno odejo, toda deček je še dalje tolkel proti materi in se je oprijemal odeje s pogumom obupa, medtem ko se je, še vedno odet, skrčil čisto na koncu postelje. Poskušala je povleči odejo na tla, toda deček se je branil. Tedaj je napela vse svoje moči. Bila je težja kot on in tako sta se deček in odeja znašla nenadoma na tleh, kajti deček se je je nagonsko oprijel, da bi se obvaroval pred mrazom v sobi, ki je stresal vse njegovo telo.

Ko je omahnil preko posteljnega roba, se je skoraj zdelo, da bo padel z glavo na tla. Toda tedaj se je zbudila v njem iskrica zavesti. Skušal je ohraniti ravnotežje, in čeprav je bil položaj za hip preteč, je vendar pristal najprej z nogami na tla. Istočasno ga je zgrabila mati za ramo in ga je stresla. Zopet je začel rabiti pest, toda sedaj z večjo silo in zanesljivostjo. Obenem je odprl oči. Mati je popustila. Zbudil se je.

»Že prav,« je zamrmral.

Vzela je svetiljko, odhitela ven in ostal je sam v temi.

»Zapoznil se boš!« mu je zaklicala.

Ni se zmenil za temo. Ko se je oblekel, je šel v kuhinjo. Njegova hoja je bila za tako nežnega, drobnega dečka zelo težka. Vlekel je noge za sabo, kar je učinkovalo neverjetno, ker jih je bila skoraj sama koža in kost. Povlekel je stol s preluknjanim sedežem k mizi.

»Johnny!« je ostro zaklicala mati.

Hitro je zopet vstal s stola in je odšel, ne da bi kaj rekel, k pomivalniku. Bil je masten, umazan pomivalnik in iz cevi je vstajal strašen smrad, toda deček se ni zmenil za to. Zanj je bilo samo po sebi razumljivo, da mora pomivalnik smrdeti, kakor je bilo tudi razumljivo, da je bilo milo mastno od pomij in da se ni hotelo prav peniti. Sicer se pa tudi ni potrudil, da bi se milo penilo. Par brizgljajev mrzle vode iz pipe — in svečano dejanje je bilo končano. Zob si ni snažil. Kar se tega tiče, ni videl nikoli zobne krtače in ni slutil, da žive ljudje, ki so tako neumni, da si čistijo zobe.

»Enkrat na dan se pač lahko umiješ, ne da bi ti morala vedno reči,« je tožila njegova mati.

Držala je razbit pokrov na ročki, medtem ko je nalivala v dve skodelici kavo. Nič ji ni odgovoril, kajti to je bilo večno preporno vprašanje med njima in edina točka, v kateri je bila njegova mati popolnoma neizprosna. »Enkrat na dan« je bilo na vsak način potrebno umiti si obraz. Obrisal se je v mastno brisačo, ki je bila vlažna ter umazana in tako razcapana, da mu je bil obraz, ko je bil gotov, pokrit z vlakni.

»Želela bi, da ne bi tako daleč stanovali,« je rekla, ko je sedla. »Saj veš. Če pa prihraniva pri stanarini en dolar, ni to malo in razen tega imamo tu več prostora. Saj tudi to veš.«

Komaj je slišal, kar mu je rekla. Vse to je že preje slišal — večkrat. Njeno obzorje je bilo zelo ozko in vedno znova je ponavljala, kako težko je zanj stanovali tako daleč od tovarne.

»En dolar pomeni več hrane,« je rekel kratko. »Rajši hitim vsak dan daleč, samo da dobim več jesti.«

Hitro je jedel, samo napol je prežvečil kruh in je poplaknil neprežvečene grizljaje s kavo. Topla, motna tekočina se je imenovala kava. Johnny je sam verjel, da je kava, — in sicer izborna kava. To je bila še redka iluzija, ki mu je ostala. Nikdar v življenju ni pil prave kave.

Razen kruha je pojedel še majhen košček mrzle slanine. Mati mu je vnovič natočila kavo v skodelico. Ko je skoraj pojedel svoj kos kruha, se je začel ozirati, upajoč, da bo še kaj dobil. Ujela je njegov iskajoči pogled.

»Ne smeš biti požrešen, Johnny!« je rekla. »Dobil si svoj delež. Bratje in sestre so manjši kot ti.«

Ni odgovoril na njene očitke — ni bil človek, ki veliko govori —, toda zadovoljil se je. Nikdar se ni pritoževal in imel je potrpežljivost, ki je bila prav tako strašna kot šola, v kateri si jo je pridobil. Izpraznil je skodelico, obrisal si je usta z roko in je hotel vstati.

»Počakaj trenutek!« je rekla hlastno. »Mislim, da ti še lahko dam kos — majhen kos!«

S spretnostjo, kot jo imajo stepilni glumači, je napravila, kot bi odrezala rezino kruha zanj, nato pa je položila hlebec v krušnjak in mu je dala namesto tega eno izmed obeh svojih rezin. Misli je, da ga je prevarila, toda videl je njeno delo. Vkljub temu pa je vzel kruh brez vsakega sramu. Bil je neomajenega prepričanja, da nima njegova mati radi kronične slabotnosti nikdar teka.

Videla je, kako je grizel suhi kruh, se je sklonila in je prelila vsebino svoje kavine skodelice v njegovo.

»Danes mi nič kaj preveč ne diši,« je razlagala.

V daljavi je zadonelo zateglo, vreščavo piskanje in oba sta skočila na noge. Pogledala je na ceneno budilko na polici. Kazalca sta kazala pol šestih. Drugi tovarniški delavci se ob tem času zbude. Vrgla si je ogrinjalo čez pleče in si je posadila na glavo umazan klobuk, ki je bil prastar in brez vsake oblike.

»Bova pač morala teči,« je rekla, medtem ko je privila stenj in upihnila svetiljko.

Tavajoča po temi sta zapustila izbo in sta odšla po stopnicah navzdol. Bilo je jasno in mrzlo in Johnny se je stresel pri prvem dotiku z jutranjim zrakom. Zvezde še niso pričele ugašati na nebu, mesto je ležalo v temini. Johnny in prav tako njegova mati sta vlekla noge pri hoji za sabo — v njihovih nožnih mišicah ni bilo dovolj častihlepja, da bi dvigala noge s tal.

Ko sta hodila četrto ure, ne da bi kaj rekla, je zavila mati na desno.

»Ne zapozni se!« je zadonel njen zadnji opomin iz temine, preden jo je pogoltnila.

Ni odgovoril, temveč je šel mirno in preudarno dalje.

Povsod v tovarniški četrti so se odpirala vrata in kmalu je bil sredi trume, ki je hitela skozi temo. Ko je dosegel tovarniška vrata, je zopet zadonela piščalka. Pogledal je proti vzhodu. Preko dolgih vrst neenakih hišnih streh se je začela prikazovati bleda svetloba. To je bilo vse, kar je videl od dneva, preden mu je obrnil hrbet in preden je vstopil s svojimi delavskimi tovariši.

(Dalje prihodnjič.)

Kako revno življenje je življenje brez knjig! Jaz si ga ne morem niti misliti.

(Macanlav.)

Cankar, še ne boš imel miru . . .

Po dolgih prepirih, prerekanjih in opravljanjih v dolini šentflorijanski bo na Vrhniki odkrit spomenik največjemu slovenskemu pisatelju — Ivanu Cankarju. Z darovi naših izseljencev-delavcev iz Amerike je bil postavljen ta spomenik, ali delavstva tu niti za svet niso vprašali. Spomenik stoji in odbor razglaša: Dne 10. avgusta bo odkritje; na predvečer slavnostna akademija z govori, petjem in različnimi recitacijami; na dan odkritja bo pa maša pri Sv. Trojici, po maši odkritje spominske plošče na Cankarjevi rojstni hiši, potem pa spomenik. Slavnostni govornik pisatelj F. S. Finžgar. Popoldne veselica. — Moj Bog, moj Bog: Ivan, kaj porečeš rodoljubom pod Sv. Trojico? Tvoji spisi niso zalegli, bodo pa ceremonije toliko bolj.

-on-

DRAMATIKA.

Napad na diletantske odre.

Listi poročajo, da je delegat jugoslovanskih poklicnih igralcev, višji režiser Narodnega gledališča v Ljubljani, g. Osip Šest, na kongresu mednarodne zveze poklicnih igralcev na Dunaju napadel slovenske diletantske odre in dosegel sklep, da bo treba organizirati gibanje proti diletantskim gledališkim odrom in odsekom v Sloveniji ter da bo treba izzvati zakon, ki bo delo diletantskih odrov kontroliral, pozneje pa sploh prepovedal . . .

Skoro je neumevno, kaj je g. Šest hotel s tem doseči. Ako je menil konkurenco, je to neresnost, ako ne več. Saj so vendar diletantski odri v Sloveniji nosilci gledaliških prireditev. Saj so vendar oni početniki odrske umetnosti po Sloveniji. Kdo pa je širil odrsko in sploh s tem izobraževalno delo po Sloveniji kot pa odri narodnih čitalnic, potem pa prosvetnih, sokolskih in delavskih izobraževalnih društev? Saj ima vendar pri nas vsako kulturno in izobraževalno društvo svoj dramatični odsek. In kdo je starejši, kdo razširjenější in kdo ima več uspehov in pa zaslug za narodovo, res narodovo in ljudsko prosveto? Ali ljubljanski igralci sploh gredo izven Ljubljane po Sloveniji kam? Da, na Hrvaško, Dalmacijo, Srbijo, ali po Sloveniji ne. Ali misli g. Šest, da bodo potem n. pr. jeseniški,

trboveljski delavci ali recimo novomeški, kostanjeviški ali pa bohinjski kmetje hodili v Ljubljano po teater, ako ga doma ne bodo smeli imeti! O, naj se ne vara: v gostilne pojdejo, kjer so že danes itak prevečkrat in predolgo. In mi tudi vemo, da ljubljanskega gledališča ne bo tam, kjer je danes več sto odrov, ki v zimski sezoni nudijo najmanj mesečno, mnogi tedensko po eno predstavo. In Šest, ki je vodil že toliko diletantskih tečajev, pravi, da so diletantski odri zanič. Roke na srce, g. Šest! Lahko bi marsikaj sklepali: vemo pa, da je marsikateri poklicni igralec za nič, diletantski pa dober. Bajka o nürnbergskem lijaku je že dolgo le še — bajka. Odkod pa so naši Danilo, Danilova, Borštnik, Borštnikova, Nučič, Bukšeg in še mnogo drugih? Kje so jih sneli? In vedite, da za priprostega človeka njegov domač človek veliko razumljivejše igra, je veliko bolj privlačen, kot tuj, poklicen, plačan igralec.

Caveat consules! Upamo, da se je g. Šest osmešil s svojim predlogom in bo ostal osamljen. »Lex Šestiana« bo pa odločno zavrnjena od vseh, ki jim je kultura naroda pri srcu in bo ostala le zanimiv spomenik slovenskega življenja in njega malenkostnih razmer. Gospod Šest! Ako mislite rešiti s svojim zakonom ljubljanski in mariborski teater, lahko že danes zaprete njiju vrata.

-on-

PO SVETU.

Belgijska delavska šola.

V starem, senčnem parku, čigar visoka drevesa razširjajo — kot da bi hotela ščititi — svoje veje preko hiše, leži

belgijska delavska izobraževalna šola. Kakih 40 minut se peljemo z električno železnico od glavnega kolodvora Brüssla v predmestje Uccle sprva skozi ozke,

stare ulice, mimo proletarskih stanovanj dolnjega mesta, potem skozi široke, z visokimi drevesi obsajene bulvarje v Waterloo-Chaussee. Le nekaj korakov od postajališča je že naš cilj. Vstopimo skozi železna vrata. Zelene trate, cvetlične gredice, cvetoče grmovje in drevje kamor pogledamo! Kaka slika lepote in tišine, miru in zbranosti. Široka s peskom posuta pota vodijo do šolskih in stanovanjskih poslopij, v katerih poglobljajo in razširjajo belgijski socialni demokratije svojo duševno vzgojo v prid celotnemu razredu.

Ako vstopimo v prostore, slutimo nekaj te trde, resne borbe. Čutimo, da so tu na delu ljudje z navdušenjem in vnostjo. Vsaka slika na steni znači, da vlada tu enotna sklenjena volja, da izpolnjujejo to hišo edino šole belgijskega delavstva. Delavska izobraževalna šola je delo velike stranke, ki si je svesta cilja. Nastala je po vojni, iz globoke razdrapanosti belgijskih delavcev, iz hotenja poglobiti ideje narode združujočega socializma. V tihi samoti naj bi bilo urejeno tu mesto, iz katerega naj bi se razširjal tok prosvitljenosti in izobrazbe daleč po vsej deželi. Od tu pa naj bi bila razpošiljana tudi ideja miru in sporazuma daleč v vse države sveta.

Nadarjeni, najmanj 18letni delavci, ki so telesno zdravi in katerih značaj lahko nudi varstvo za uvrstitev v socialistično skupnost, se tu sprejemajo letno. Imeti morajo osnovne elemente ljudske šole in znati morajo francoski čitati in pisati. Velik del tečajev zavzema izobrazba v materinskem jeziku in osnovni uvod v delavsko gibanje s politične, strokovne, kulturne in zadružne strani. Poleg tega se podučuje splošna svetovna in kulturna zgodovina; zgodovino socializma obravnavajo izčrpno. Večje število učnih ur je posvečenih civilnemu pravu, socialni zakonodaji, psihologiji in knjigovodstvu. Manjši del zavzema umetnostna zgodovina, književnost, pedagogika itd. Zdravstveni vzgoji (higijeni) je posvečenih v vsakem tečaju 20 učnih ur, v katerih se izčrpno obravnavajo vprašanja higijene, ki so ravno za proletarce velike važnosti. Danes ne gledajo pri sprejemu glavno na šolsko znanje in spričevala, nego na inteligenco, dobre lastnosti značaja in preobrazjenje življenjskega toka z načeli socializma, in upajo, da bo mogoče vzgojiti baš na ta način res dragocene sile belgijskemu gibanju.

Izterhod skozi delavsko visoko šolo nudi izvrstne vtise. Lepe in lične posamezne sobe, tekoča voda, kopalne naprave, svetle in zračne učilnice, prijazne oboedovalnice in zelo priročna zborovalna dvorana kažejo, da so bila tu upoštevana

temeljna načela higijene v praksi. Z razširjeno telesno nego, z bivanjem na svežem zraku in s priprosto hrano skušajo priti v okom nevarnostim prenaporov, katerim so tu izpostavljeni ravno najdelavnejši slušatelji.

Čudovit je pogled raz okna na zelene, cvetoči park. Nežen, primeren vonj se razširja po dvoranah, vonj šmarnic, hincint, hrokusov in tulp. Na livadah tam zunaj drevijo mladi ljudje. Tri jezike slišiš skozi tišino; nekaj kar Nemca opozarja, Flamski, valonski in francoski, tri jeziki Belgije, nas srečajo tudi v delavski izobraževalni šoli, kajti njeni slušatelji izvirajo iz najrazličnejših delov Belgije. Flamščina je Nemcem lahko razumljiva, kajti zelo je sorodna dialektu »platt-deutsche«. Valonščina je starofrancosko narečje, ki je prepleteno s tujimi jezikovnimi ostanki. Oficielni jezik Belgije je francoščina. Kar nas socialiste v tej trojezični državi najbolj zanima, je dejstvo, da te tri oblike jezikovnega izražanja politične in gospodarske enotnosti Belgije prav nič ne majejo.

Ali vzbujajo čudovita lepota in tišina te pomladne idile v obiskovalcu prevladujoče hrepenenje po miru in sporazumu narodov? Ali pa morda delujeta ta silna samota in cilja si svesta volja, ki prihaja tu, sredi tega paradiza krajinske lepote, do izraza, tako močno, da sta zmožna zatreči vsak dvom v uresničenje velike socialistične ideje svetovnega miru? Da, to poslopie, ta park in ti ljudje, ki govorijo v treh jezikih in se vendar razumejo, so kot velika prispevka. One dajejo obiskovalcu, ki pride sem iz razdrapanne Evrope, neomajno vero, da bo uresničen oni velik cilj, ki nas vse združuje, stvornitev zjedinjene Evrope kljub različnim jezikom.

Otroške republike v l. 1930.

Kakor znano, prireja inozemsko, zlasti nemško delavstvo, poleti o velikih počitnicah, taborenja svoje dece na prostem, na livadah, v gozdovih, v idiličnih krajih, ob bregovih morja, jezer ali rek. Tu biva mladina pod nadzorstvom odraslih oseb cele počitnice, se krepi na duši in telesu in tako pripravljajo zopet na težko in slabe vplive velemesta in šolskega pouka na telo. Upravljajo pa te kolonije, te tabore otroci sami in nazvani so zato otroške republike. Evo, nekaj o letošnjih.

Kljub denarnim težkočam je priredila Državna delovna skupnost Prijateljev otrok (Reichsarbeitsgemeinschaft der Kinderfreunde) v Nemčiji v zvezi z Delovno skupnostjo socialno-demokratskih učiteljev in učiteljic tudi letos zopet celo vrsto otroških republik. Pripravljalna

dela za nje so v teku že od zaključitve lanskim taborenj in dajejo popolno zagotovilo za dobro izvedbo letošnjega načrta. V vseh okrajih so se vršili posebni tečaji za izobrazbo pomagancev in razgovori odgovornih sodelavcev. Povsod so zelo vneti za delo. Ureditve taboriščnega življenja in taboriščnega reda bo na podlagi dosedanjihkušenj zopet izboljšana. Vseh pripravljalnih del se zelo živahno udeležujejo Rdeči sokoli (Rote Falken). Otroške republike brez tega sodelovanja vseh sploh niso mogoče. Poleg splošnih in samih ob sebi umevnih nalog otroških republik mora rešiti vsako posamezno taborišče še svojo. Te se določi iz položaja in situacije taborišča. Taborišča Prijateljev otrok se ne nahajajo le v najlepši krajinski okolici, marveč so osnovana z namenom, da služijo obenem skupnosti. Ustanovljene so bile:

Otroška republika »Bayern« na ozemlju Schlierskega jezera. Bavarska je težavno ozemlje za gibanje Prijateljev otrok. Naloga je, pridobivati za gibanje »Kinderfreundov« njega prijatelje in simpatizerje utrjevati v naklonjenosti in pripravljeno pomoč, nasprotnike pa prepričati, da služi to delo najboljše delavskemu otroku in da je obenem delo za bodočnost nemškega naroda.

Otroška republika »Lübecker Bucht« bo letos največje taborišče vseh. Nad 2000 Mladih in Rdečih sokolov (Jung- und Rote-Falken) se bo šlo tu. Tu se bo poizkusilo, v kolikor je mogoče, Mlade sokole dovesti k oblikam samouprave znotraj taborišča in treba bo najti in preizkusiti meje samouprave Rdečih sokolov. Prijatelji otrok niso nikdar zadovoljni z že ustvarjenim in venomer iščejo kaj boljšega. Izsledki tega taborenja bodo važni za nadaljnjo ureditev otroških republik.

Otroška republika »Kärnten« ob *Keutschacher See* bo naseljena polovico od avstrijskih, polovico od nemških Rdečih sokolov. Nad 400 avstrijskih sokolov in pomočnikov (Helfer) bo živel 4 tedne skupno z isto tolikimi nemškimi in pospeševalo ter utrjevalo misel skupne pripadnosti enemu narodu.

Otroški republik Rhein I. in II. na otoku Namedy imata nalogo gojiti dalje ono, kar je bilo puščeno tam že v minulemu letu. Spoštovanje nasprotnika, priznanje nepristranskih in veselje naših sodrugov morajo biti povečani s ponovnim dokazom dobrih del. Po zaključitvi renškega taborišča 1929 je bilo treba pojasniti zelo mnogo obrekovanj. Najboljša odgovor in zavrnitev sta vidno delo.

Otroški republik Schweiz I. in II. ob Thunskem jezeru služite pospeševanju in sodelovanju z mladim gibanjem Kinder-

freundov v Švici. Preko 2000 nemških Sokolov bo bivalo štiri tedne v teh taboriščih skupno s švicarskimi delavskimi otroci. Služili bodo misli ljudske zveze in internacionale in bodo pridobivali s svojim zadržanjem za gibanje in cilje »Prijateljev otrok«.

Prijavljenih je doslej nad 8000 tabornikov. Stroški teh taborenj bodo znašali preko 400.000 mark (5.600.000 Din). Pri ogromni brezposelnosti na eni strani in pri ogromnem varčevanju mnogih nemških oblasti na drugi strani, bodo delavski otroci težko zbrali to vsoto. Tudi tu bodo morali dokazati organizirani delavci svojo solidarnost, in bodo jo tudi dokazali. Ako preračunamo, je na posameznega udeleženca pripadajoči znesek v primeri s protiuslugami zelo nizek. Kdo bi si mogel kdaj domisljati, da bodo mogli priti delavski otroci v tako velikem številu ob Ren iz Saške, Turinške, k Vzhodnemu morju iz Bavarske, v Švico iz Berlina, Brandenburga, Hessena, na Koroško iz Brunšvike, da omenimo le nekatere taborišča, z delavskimi sredstvi. Načelo »za delavskega otroka je najbolje dobro, dokler se ne poišče še kaj boljšega« je bilo uporabljano pri izbiranju trostorov. Kakor v minulih letih, so bili izbrani tudi letos najboljši prostori za taborišča. Da bodo taborišča izpolnila svoj namen tudi v zdravstvenem oziru, je iz izkušenj dosedanjih taborenj samo ob sebi razumljivo. Taborišča kakor otroške republike pa bodo delavskim otrokom nudila tudi štiri tedne take življenske možnosti, kakor si jih žele po dolgih, najmanj šestmesečnih pripravljalnih delih.

(Po članku H. Weinbergerja.)

Pojasnilo.

K članku »Ali res ni politike v slovenskem športu?«, ki je povzročil vsled zadnjega odstavka precej nepotrebnega in deloma tudi nerazumljivega razburjenja, pripominjam:

Prošnjo za novinarsko legitimacijo za »Svobodo« sem oddal istega dne, ko je datirana, tajniku II. LNP-a, ki je menda upravičen to sprejemati. Kaj se je s prošnjo zgodilo pozneje, ne vem in nisem dolžan vedeti; zanimivo pa je, ako je bila predložena seji LNP-a šele 2. julija, ko jo je imel že sredi maja, ako ne oreje, predstavnik LNP-a, ki mi je tudi kmalu za tem izjavil, da jo je dal na vpogled I. podpredsedniku LNP-a. Kdo je na stvari kriv, je težko ugotoviti, zlasti ker je LNP juridična oseba in ga predstavljajo funkcionarji in bi bilo skoro mogoče trditi, da je prošnjo prejel LNP tedaj, ko jo je prejel eden glavnih njegovih odbornikov. Dejstvo je pa tudi, da legitimacije kljub pismu LNP-a z dne 3. julija

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

TIARČA SE
MARIBOR
POSTITU PREDAL 22

1930 še do danes (16. VII.) niti uredništvo »Svobode« niti jaz nisva prejela. Toliko na dopis LNP-a z dne 3. julija 1930, štev. 315-30.

Omenjam obenem še, da v svojih opazovanjih nikdar nisem trdil niti omenil, da bi podpredsednik LNP-a sodrug

Stanko izdajal raznim listom novinarske legitimacije in da tega niti trditi ne morem in nisem hotel, zlasti ne za s. Stankota. Pripominjam, da bi pa vse liste, ki se zanimajo za šport toliko kot »Svoboda«, lahko preštel na prstih obeh rok.

Opazovalec.

DRUŠTVENE PRIREDITVE

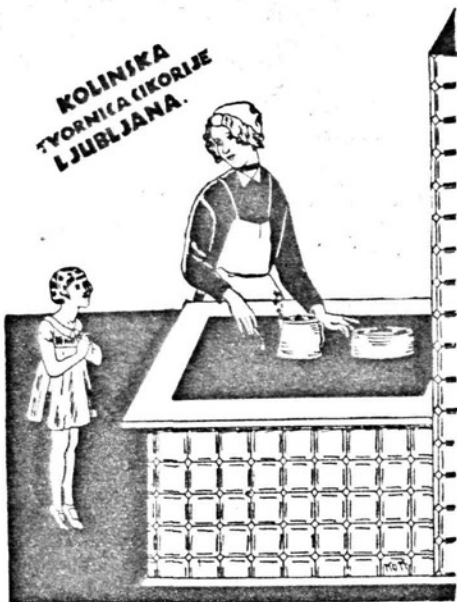
I. Delavsko kolesarsko osrednje društvo za Slovenijo (Dravsko banovino) sedež v Mariboru in podružnica Studenci priredita dne 17. avgusta t. l. veliko skupno medklubsko dirko centrale in jubilejno dirko podružnice Studenci pri Mariboru s startom ob 6. uri zjutraj Koroška cesta, km 1. cilj istotam. — Dirka se bo vršila iz Maribora do Marenberga in nazaj, skupno 80 km. Po dirki skupen odhod kolesarjev v Studence, kjer bo v gostilni Klemenčak razdelitev daril in koncert. Popoldne ob 15. uri se prične istotam velika in vsestransko zabavna ustanovitvena veselica, ki jo priredi podružnica del. koles. društva Studenci. — Na predvečer bo istotam v čast došlim tujim gostom koncert z začetkom ob 20. Vse podružnice del. koles. društva prosimo, da nam pravočasno prijavijo dirkače, ki se bodo udeležili te skupne dirke. Vsak dirkač, ki se bo hotel udeležiti dirke z veljavnostjo za medklubsko dirko centrale in jubilejne dirke podružnice Studenci obenem, plača dvojno štartnino à Din 10.— in bo dobil v slučaju prvenstva tudi dvojno darilo, eno od centrale in eno od podružnice Studenci kot jubilejno darilo. — Ob tej priliki apeliramo na vse delavske kolesarje prijatelje del. koles. športa kakor tudi na drugo cenjeno občinstvo, da se te ustanovitvene proslave del. kolesarjev v Studencih po možnosti množestevilno udeležijo in gmotno ter moralno pripomore k nadaljnjemu in večjemu razvoju delavskega kolesarskega športa. — Skupni odbor.

Listnica uredništva.

Ker se je nabralo za to številko mnogo člankov in razprav, smo morali skrajšati pregled, ker iz finančnih ozirrov ne moremo izdajati številke z neomejenim obsegom.

Uredništvo.

KOLINSKA
TIJORNICA (IKORIJE
LJUBLJANA.

Prava KOLINSKĀ CIKORIJA!